

Ukininkas

LIETUVOS

UKININKŲ LAIKRAŠTIS.

Prekė laikraščio:

Prusuose ir i Austriją 3 auks.
i Ameriką ir i kitas svetimas
žemes 5 auks.
i Rusiją (kuvertuose) 5 rub.

Prekė apgarsinimų:

Už eilutę smulkaus
rašto arba už jos vietą per
pusę puslapio 60 fenigų.

IŠEINA DU SYKIU PER MĖNESĮ SU MĖNESINIU PRIEDU.

Kas daugiausiai naudojo iš išėivystės lietuvių.

I.

18-19

Išėivystė iš Maskolijos pradėjo augti nuo 1880 m.; 1892gi m. skaitlius išėivių čia pasikėlė iki 122 000 žmonių; taigi pagal skaitlių išsikrausčiusių žmonių tuose metuose Maskolija užima antrą vietą tarp pasaulės viešpatystėjų; pralenkė ją tik viena Vokietija, iš kurios išsikraustė 125 000 žmonių. 1893 m. skaitlius išėivių iš Maskolijos truputį susimažino: išsikraustė iš viso 117 000 žmonių. Tarp išėivių 1892 m. buvo: 55 000 iš lietuviškų gubernijų, 5700 išėivių iš Finlandijos, 40 000 lenkų; likusioji dalis skirstosi tarp žydų, vokiečių kolionistų iš Volinians, Podoliaus ir Chersono gubernijų; iš išėivių grynų maskolių beveik nebuvo, jeigu atsitaikė, buvo tai baltarusiai iš Lietuvos ir mažrusiai. 1893 m. skaitlius lietuvių pasiliko beveik tas pats, sumažėjo tik skaitlius lenkų ir tai dėlto, kad i Suvienytas Valstijas Šiaurinės Amerikos kelionė maskoliškiems išėiviams buvo ap sunkinta pradžioje metų: iki pusei kovo mėnesio i Šiaurinę Ameriką negalėjo jie kelti pigesniaja III klase laivų, bet tik kajatomis II klasos. Parubežinės Prūsų valdžios ir dabar prisilaiko to paties įsakymo, nes ant rubežiaus nuo mūsikių išėivių reikalauja, apart kitko ir parodymo laivakortės II klasos. Laikė didžiausios bedarbės, darbininkų s'raikų ir nupuolimo užmokesčio už darbą Šiaurinėje Amerikoje, t. y. 1894 m. skaitlius mūsikių išėivių sumažėjo net iki 15 000, bet beveik toks jau skaitlius jų sugrįžo iš Amerikos i tėvynę. Tai-gi neapsiriksime, jeigu priimsime vidutinį skaitlių mūsikių išėivių ant 35—40 tūkstančių kas met. Apie išėivius i rytus čia ne minėsime, nes skaitliaus jų surokuoti negalima, tiek žinia, kad laike sumažėjimo iš-

eivystės mūsikių i Ameriką, pasididino ji rytų link — i Siberiją.

Daugiausiai mūsikių išėivių traukia i užmarius per Bremą, mažiaus per Hamburgą o dar mažiaus per Amsterdamą, Roterdamą, Antverpeną, Liverpoolių, Londoną ir Southamtoną; daugiausiai jų keliauja i Šiaurinę Ameriką, vos mažas skaitlius vidutiniškai apie 3—4000 kas met i kitas svieto salis.

I kitas svieto salis daugiausiai iškeliavo i Braziliją. 1890—1891 nukeliavo tenlink apie 12 000 mūsikių, (važiojo tasyk dykai) bet beveik pusė jų sugrįžo neužilgo atgal i Europą. Kurie iš jų isteko pinigų, tie negrįžo i tėvynę, bet, atkakę i portus, išsipirko vietą ant laivų keliaujančių i Šiaurinę Ameriką. Teipo-gi daugiaus i kitus kraštus iškeliavo mūsikių antroje pusėje 1892 m., nes tasyk i Unija Šiaurinės Amerikos visai jų neįleisdavo nuo pusės rugpjūčio iki pabaigos lapkričio; tai-gi i tą laiką atkeliavę i portus, jeigu nenorėjo grįžti atgal i tėvynę, turėjo kelti kitur. Daugel mūsikių tasyk iškeliavo i Argentina, La Plata, Braziliją (mažiausiai), pietinę Apriką, o kas daugiaus pinigų turėjo, bandė keliauti net i Australiją (kelionė nuo Bremos i Melbourne ir Sydney kaštuoja 480 markių nuo žmogaus), bet ten uždarbis buvo niekiausias; i tą tarpą vietinės valdžios nežinojo ką daryti su vietiniais be darbo esančiais darbininkais, neturinčiais nė gyvenimo nė valgio, ir dėlto pasamdė laivą ir išsiuntė bado nuvargintus darbininkus i Urugvajų. Jeigu norite bado numirti, tai nors numirkite svetur! Žinoma, nukeliavusieji mūsikiškai ir ir ten nerado sau gyvenimo. Jeigu neprazuvo jie iš bado, tai skursta gal kur pas farmerius (per Bremą sugrįžo tik 5, viens iš jų numirė Bremon, kiti-gi čia gavę darbo prie statymo geležinkelio, užsidirbę pinigų, iškeliavo i Šiaurinę Ameriką). Ne ką lengvesniame buvyje atsirado ir tie, kurie iškeliavo i Braziliją (dykai

jau nevažiojo, bet už kelionę nuo Bremsos į Rio de Janeiro, Santos ar Bahia reikėjo mokėti po 125 markes, Argentinoje ar La Platą (kelionė kaštuoja 175 markes) — visi musiečiai bernauja čia už menką užmokesnį, nes įrengti ką sau truksta jiems pinigų.

Bremsos laivai ne vaikščioja į Afriką, tik ten esanti agentai Bremsos Lloyd'o laivais siunčia išeivius į Londoną, o iš ten jau toliau angliškais taip vadinamos „Castle Line“ veža į Cape Town (Kapstatą). Per paskutinius tris metus iškeliavo į pietinę Afriką 2015 žemaičių, daugiausiai keliavo į aukso kasyklas Johannesburge (kelionė nuo Bremsos iki Cape Town kaštuoja už vyriškį 215 markių, už moteriškę 280 markių, nuo čia-gi geležinkeliu iki Johannesburgui 85 markės nuo žmogaus) arba į deimantų kasyklas Kimberley ir Jagersfontein, kur dirba kaip ir laukiniai kafrai, t. y. atlieka kuo sunkiausią ir nesveikiausią darbą už menką užmokesnį, arba tarnauja pas pralobusius, žydėlius, išėjusius iš Lietuvos. Iš tų visų mūsų išeivių tėvynė jokios neturi naudos; jie yra visai pražuvę; neturi geidžiamos naudos nė jie patys. Tai-gi liekasi tik išeiviai į Šiaurinę Ameriką.

Kelionė į Šiaurinę Ameriką brangiausiai kaštuoja nuo Bremsos, nors per čia daugiausiai lietuvių keliauja: pagal laivą kaštuoja: 120, 130 ir 150 markių, atgal iš Amerikos į Bremą tik 85 markės; nuo Hamburgo ant 10–20 markių pigiausia, o nuo Antverpeno ar Roterdamo nuvažiuoja už 85 markes, kur dar lietuviai šep teip laikosi ir dalelė iš jų. Uždirbę kiek pinigų, siunčia atliekamus į Lietuvą. Bet ar tie siunčiamieji pinigai uždengia tą, ką išeiviai išvažiuodami iš čia išsiveža?

Kiekvienas iš mūsų išeivių keliaujančių į Šiaurinę Ameriką paima iš namų mažiausiai 100 rublių, vidutiniškai-gi išpuola po 120 rublių nuo žmogaus.

Keliaujantis į Afriką, Australiją, arba į Pietinę Ameriką turi turėti daugiau, nes čia apart brangesnės kelionės ir laivai eina tik du-syk ant mėnesio, portuose reik ilgai išplaukimo laukti, o tas laukimas kaštuoja jiems brangiau kaip reikia.

Ant 350000 išeivių iš Lietuvos kasmet išpuls 4200000 rublių išvežtų iš tėvynės. Iš to skaitliaus mūsų išeivių labai retas nusiveža kokį rublį ar kitą į Ameriką. Amerikos statistika apie ateivius parodo, kad metuose 1892, t. y. kada iš Maskolijos jų daugiausiai atkeliavo, tarp maskoliskųjų ateivių buvo 355 tokių, kurie turėjo su savim 100 ir daugiau doliarų, bet tie skirstosi tarp vokiečių ir čekų kolonistų, kurie atkeliauja į Ameriką

su visa šeimyna ir su pinigais ir vakarinėse valstijose, kur žemė pigesnė, perka sau farmas; tarp lietuvių tokių piniguočių buvo vos 20, kiti turėjo mažiau — visa-gi dauguma beveik nieko į Ameriką neatsivežė. Lenkams ir finams toji statistika palieka atskirą vietą; su maskoliais jų nemašo. Nors kelionė ant pigiausių Bremsos laivų (išplaukia 2syk ant mėnesio) drauge su kelione geležinkeliu iki Bremos kaštuoja tik 65 rubl. nuo žmogaus, bet beveik visi išeivių pinigai liekasi rankose visokių apgavikų, kokių visur pilna abiejose pusėse rubėžiaus, pradedant nuo Vilniaus, Bresto, Bialostoko iki Tilžės, Insterburgui ir Karaliaučiai; drąsesnieji agentai apsigyvenę Prūsų pusėj, kaip antai: Klaipėdoje, Bajoruose, Lauksargiuose ar Tilžėje, kur lietuviai keliaudami slapta, be pašpartų niekam skūstis neįdrįsta. Paslapti agentai abiejų pusių žydai toki kaip: Götz, Blaufarb, Rosenblum, Feinstein, Klein ir kiti gando žmones Bremsos agentams ir labiausiai juos skriaudžia; agentai tikri kokių yra ne tik Prūsų pusėje, bet ir Maskolijoje, kaip antai: Rustaedt, Lacrum, Spiro, Carlsberg, Missler ir kiti nors ne viską atlieka, kaip pridera, bet vis-gi teip skriaustai kaip paslaptieji negal, nes valdžia gal juos pabausti už tai. Kiekvienas tikrasis agentas turi keletą slaptų agentų kurie aniems žmones gando ir lupa ant savo naudos juos kaip įmanydami.

Prūsų geležinkeliams (nuo Maskolijos rubėžių) prisakyta pardavinėti bilietus kelionei į portinius miestus tik tiems išeiviams, kurie turi laivakortes antros klasos; tai-gi pats išeivys neturintis jos, arba turintis ją atsiųsta iš Amerikos noroms-nenoroms turi kreiptis prie tokių apgavikų su prašymu palengvinti kelionę ir pirkti laivakortę per jų tarpininkystę. Užtokia malonę ir išpirkimą bilieto ant geležinkelio ima jie paprastai sau po 40 rublių nuo žmogaus. Kas nenorėtų iš tos jų malonės pasinaudoti, tą paduoda žandarams, o tie jau išeivį neturintį nuo gubernatoriaus užrubežinio pašporto gražina atgal į Maskoliją. Panašiais gandinimais (nors portuose nėra išeiviams ko bijotis) priverčia mūsų išeivius tuli nežmoniškai prilaikytojai gaudų portiniuose miestuose pirkinėti, visada už trilinką prekę, daigtus niekam netikusius ir visai išeiviui nereikalingus. Yra ten ir toki, ypač Bremonoje, kurie net kišenių ir moterų padurkus iškrausto, jieskodami pinigų, idant žinotų iš-syk kiek ir kokių niekniekių gal jis išeiviui be jo noro, ir net be jo žinios primesti. Tokiu jau melagingu būdu ir valdžių užtvirtinti agentai Bremonoje, Hamburge ir kituose portiniuose miestuose priverčia pirkinėti tikietus ant Amerikos geležinkelių, bet ir čia jie nusuka išeivį

ant kurso doliaro, rokuodami po 8—10 fenigų ant kiekvieno doliaro viršaus, o jeigu moka rubliais, tai da daugiau. Tai-gi kelionė mūsų žmonių, be atsakančių užrubežinių pašpartų, daug brangians jiems atsieina ne kaip vertė pašparto, su kurino jau galėtu važiuoti be jokios baimės ir nesiduoti begėdiškai savę skriausti visokiems pašlemėkam. Apsunkinimas išdavimo užrubežinių pašpartų nestabdo išeiyyətės, tik daro ją mūsų žmonėms brangesne ir apdirba dirvą visokiems apgavikams. Neturintis pašparto, nuskriaustas žmogus, negal kreiptis ir pagalbos įieškoti pas maskolių konsulą, nes tasai pirmiausiai pašparto klausia, o neturinčius jo, vieton gelbėti, išmeta laukan per duris. Kitų viešpatysčių konsuliai ne teip elgiasi; gal ir maskolių konsuliai ne visur toki kaip Bremonoje.

L. S.

Kam reikalingi įstatymai.

Kam teko buti ar valsciaus ar kitame kokiame sude, tas be abejonės matė daug knygų su įstatymais sudėtų tai ant stalų tai spintose. Nevienas rasi ir uždavė sau klausymą, kam reikalingi tie įstatymai, kas parašė tą daugybę knygų su įstatymais, ir kas parašyta tose knygose. Ant visų šitų klausimų pasirūpinsime duoti atsakymą Uk-ko skaitytojams. Šiandien pakalbėsime apie tai kam reikalingos tos knygos su įstatymais.

Jeigu žmogus elgtusi pagal Dievo prisakymus ir klausytu balso savo sąžinės, kuri neužmiršta priminti žmogui tą teisybę „nedaryk kitam to kas tau pačiam nemėla“ beveik tų knygų su įstatymais nė nereikėtu. Bet žmogus palinkęs ant pikto tankiai pamiršta Dievo prisakymus, tankiai neklauso balso savo sąžinės ir elgiasi nedorai tyčia skriausdamas kitą žmogų arba netyčia per nežinojimą pikta anam darydamas. Tai-gi kad nebutų įstatymų žmogus tankiai negalėtų be baimės žingsnį nužengti, nes drutesnis nesidrovėtų skriausti silpną, atimti jo turtą arba net ir gyvastį. Jeigu nebutų įstatymų, nuskriaustasis pats turėtų stengtis savo skriaudikui atkeršinti arba tam tikslui kitus samdyti. Teip beveik visur buvo senovėje, teip yra da ir šiandien pas laukinius žmones. Pas juos nuskriaustasis pats turi stengtis atkeršinti skriaudikui, pats turi atsiimti nuo ano išplėštą turtą, arba atsakančiai aną sužeisti arba ir gyvastį atimti. Už užmuštus ir moters kersyja bei artimiausigimines. Idant teip nebutų šiandien visose apšviestose šalyse yra tam tinkanti įstatymai. Esant įstatymams nuskriaustasis jau neprivalo pats kersinti savo skriaudikui, jis turi pasiskusti vyriausybei, o toji jau pagal įstatymus atjiesko kaltininką ir uždėda ant jo atsakančią bausmę,

atkeršyja už nuskriaustąjį. Tokiu budu matome, kad įstatymai yra surašyti dėl naudos gyventojų, nes iš vienos pusės nelabi žmonės, kurių nė Dievo prisakymai nė balsas sąžinės nesulaiko nuo nelabystų, valdzia turėdama įstatymus laiko baimėje; iš kitos vėl pusės paduoda žinias nuskriaustiems, kaip ir kur teisybės įieškoti. Apart to įstatymai prilaiko da ir tvarką viešpatystėje, nes jie parodo kaip žmogus turi elgtis, kokias priderystes turi atlikti dėl visuomenės gero, kaip štai. Kad turi taisyti tiltus, lyginti kelius, kad valdininkai turi sąžiniškai atlikti savo tarnystą ir kiti panašus.

Visi toki valdzios įstatymai ar jie butų išduoti dėl pabaudio nelabų žmonių, ar dėl apgynimo silpnų ar dėl tvarkos užlaikymo turi rupintis vien tik apie labą gyventojų, turi sutikti su Dievo prisakymais ir su žmogaus sąžine. Tik tokius įstatymus kiekvienas doras žmogus turi pildyti, kurie išduoti dėl gero žmonių kurie su Dievo prisakymais ir žmogaus sąžine sutinka. Jeigu-gi įstatymai išduoti ant prispaudio gyventojų, ant nuskriaudio artymo, tokių kiekvienas doras žmogus privalo netik neklusyti, bet da-gi kaip galėdamas priešintis, kaip įvedimui piktam, kaip priešingam Dievo prisakymui apie meilę artymo. Tas kuris priešinasi piktiems įstatymams užsipelnys godonę žmonių akyse, ir malonę pas Dievą, nes jis stengiasi išnaikinti tai, kas daro pikta jo artymui, kas nelabųjų išmislinta dėl nuskriaudio artymo. Dirstelėje į įstatymus dėl mus lietuvių išduotus gudų vyriausybės, mes pamatysime, kad pusė jų išduoti mums ant nuskriaudio, o ant gero sanjalei gudų atvykusių nus plėsti. Priderystė kiekvieno gero žmogaus yra kaip galint tiems pikties įstatymams priešintis ir kitus prie to raginti.

Tik gerus įstatymus žmonės turi pildyti. Bet tarpe žmonių atsirastu daug tokių, kurie nenorėtų nė gerų įstatymų klausyti, dėlto įstatymuose visados yra parašyta ir bausmė kuri bus uždėta ant tų, kurie nepildys įstatymo. Idant nedoras žmogus papildęs nelabystę, o suimtas paskui valdzios dėl pabaudio galėtų teisintis, buk jis nežinojo, kad už toki dalyką įstatymuose paskirta bausmė, įstatymų knygose aiškiai pasakyta, kad už nepildymą įstatymų bus lygei bausti tie kurie žino ir tie kurie nežino. Jeigu tai nebutų pasakyta, tad kiekvienas didžiausias kaltininkas galėtų išsiteisinti, nežinojimu įstatymų. Tai-gi dėlto visur įstatymuose yra pasakyta kad „nieks negali teisintis nežinojimu įstatymų.“ Pažinti visus įstatymus yra daigtas negalimas, ant galo tai nė ne reikalinga; tiesa, juo daugiau žmogus

yra jam geriausias, bet paprastam žmogui pakanka žinoti tik tuos, kurie kišasi jo padėjimo; taip ukininkas privalo žinoti, kokias jis turi tiesas ir priderystes kaip valsčionis, dešimtininkas apart to turi žinoti pareigas ir tiesas dešimtininko, staršina (vaitas Suvalkų gub.) — staršinos, ir tt. žodžių kiekvienas turi žinoti ypačiai tai kas prie jo užsiėmimo reikalinga, turi suprasti ir pildyti savo pareigas.

Nežinodamas atsakančių savo padėjimui įstatymų žmogus tankiai duodasi nuskriausti savę kitam drąsesniam, ko galėtų nedaleisti jeigu žinotų įstatymus; nekartą teipo-gi žmogus per nežinojimą peržengia įstatymus ir lieka paskui bereikalo nubaustas. Tai-gi pažinimas įstatymų reikalingas kiekvienam žmogui ir kiekviename reikale.

Mūsų gudiški valdininkai puikiai naudojami iš to, kad žmonės mūs nežino įstatymų; daro sau kaip suniškina, apsieina kaip jiems gerians patinka. Kaip paveikslą papasakosiu apie vieną atsitikimą, kuris buvo Kalvarijos pavieta, Suvalkų gub. Susivaržė du kaimai minėto pavieto užtai, buv vieni kitiems rubežius perarė. Dėl išrišimo to ginčo atvažiavo kamisorius*) Kalvarijos pavieto. Pons kamisorius, gudas, atvažiavęs į vietą ginčo, vietoje peržiūrėti mapas ir išrišti ginčą, ėmė keikti gudiškai ant gyventojų ir šaltyšių, ir nieko nepadavęs tik gerai išsikeikęs nuvažiavo atgal į Kalvariją. Priežastis to keiksmo ant kaimiečių buvo tik tai, kad šaltyšiai laukdami kamisoriaus neprismaigė smaigų ant rubežių, apie kuriuos ėjo ginčas. Dabar klausimas, ką būtų darį su kamisorium tie ukininkai, jeigu būtų žinoję, kad pagal įstatymus jokiam valdininkui nevalia plusti ant nekaltų žmonių, juo labiau da ant šaltyšių, kada anie turi ant kaklo ženklą valdžios ir pildo savo pareigas kaip tai buvo šitame atsitikime. Kad kaimiečiai būtų žinoję įstatymus, būtų neklausę keiksmo, bet vos tik anas pradėjo plusti, būtų sau namon nuėję ir padavę skundą į gubernatorių, kad pons kamisorius vietoje teisybę daryti, atvažiavo iškeikti juos paskutineis žodžiais. Nežinodami įstatymų kaimiečiai kantriai klausė baurių žodžių to ponpalaikio, o paskui da kantriaus tylėjo, idant nedaznotų apie tai kitų kaimų gyventojai ir juos neišjuoktų.

Tas vienas iš tukstančių atsitikimas parodo, kaip žmogus turi tankiai nukęsti vien tik dėl to, kad nežino įstatymų. Užtat reikia kiek galint stengtis pažinti reikalingus kaimo gyventojams įstatymus. Tie kurie moka skaityti gali tiesiog imti įstatymų knygas; pa-

žinti atsakančius įstatymus ir papasakoti paskui juos nemokantiems skaityti. Svarbiausius įstatymus dėl kaimiečių Suvalkų gub. galima rasti taip vadinamuose „augščiausiuose ukazuose“ išleistuose cecoriaus Aleksandro II 1864 metuose. Tie ukazai išversti da-gi ir į lietuvišką kalbą tik atspausdinti gudiškomis litaromis. Kaimiečiams Kauno ir Vilniaus gub. tie ukazai netinka, jiems yra kitokios tiesos, tokios kaip visur Gudijoje. Yra dar viena lietuviška knygtė nors bianriai lietuviškai parašyta „sudat ir valsčiaris rėda“ išleista pas Jankų 1894 metuose. Apart to yra daug atskirų straipsnių patalpintų Uk-ke kaip štai: kaip testamentus reikia daryti; kuomet policija gali krata daryti; kaip valdžia apsieina su tais, kurie nuo kariumenės pabėga, o paskui už kelių metų sugrįžta ir kiti.

Viską tą tiems kurie moka skaityti verta su atyda skaityti, gerai viską įsitęmyti ir papasakoti paskui nemokantiems skaityti, idant mus žmones žinodami tiesas nesiduotų skriausti gudų valdininkams, susirinkusiems iš visos Gudijos, mus plešti. Apie tai kas išduoda įstatymus pakalbėsime sekantiame numeryje.

J. L.

Žuvys ir žuvėdra.

Nebuvo balos neįjokio prudo
Kur vandenėje, lengvai rados
Žuvėdrai maistas, kurisai pludo.
Bet-gi n' užilgo užstojo badas:
Lytus ne lijo; vandens nuseko;
Žuvys gelmėse pasikavojo.
Vienok žuvėdra jas išviliojo:
Vėžį pamačius, teip jam prašneko:
„Vėž-kebežj, pranešk naujieną
„Svietui gelmėse, kursai gyvena,
„Kad nepoiligam bernai su tinklais
„Ateis jų gaudyt ponui dėl pietų,
„Kad graipštais, bučiais, visokiais imklais
„Žuvi su sykiu visai n' išgriebtų,
„Tegul žuvelės, kur nor, kitoje
„Akloje vietoj pasikavoja“ —

Vandens sujudo;
Žuvys sukruto.

Iš baimės visos pabalo,
Iškišo galvas, žuvėdros klausia
Ar nēr' ant svieto atkampios balos?
Iš šalies kokios jaijai į ausį
Atlėkė tokia aitri naujiena?
Kada ta baisi užstosent diena?
Kaip geriausias būtų pasikavoti
Į bernų gerkles kad neįkliuti?
Žuvėdra galvą biski pakraipė
Pakasė ausį savo su koja
Rodos, pagelbos galvoj' įieškojo.
„Ot, matot mielos!“ kalbėt pradėjo,

*) maž-daug atsakantis posrednikui.

„Netoli yra nuo šičia vieta
„Ruiminga bala, Dievo palieta,
„Jąją da niekas iksiol nužėjo.
„Tenai man rodos, jums išlikt reiktu
„Nuo bernų gerklų ir mirio greito.“
— „O ką, kavonę gerą kumutė žino!
„Tiktai kumute! kaip ten nukakti
„Pas mus jug arklių nēr', nē vežimo.“ —
— „Tegul jums nerup šitas dalykas,
„Ant galvos mano jis tegul liekas.
„Arklys nuo savęs pėdas paliktu;
„Žemėje ratai vėžias išspaustu.
„Pėdsakais šitais bernai atviktu,
„Ir jus iš balos raustia išraustu.
„Jeigu jau mane už geradėją
„Laikot, ir laikas gelbēt atėjo,
„Tai jus nebukit, kaip susnos koki,
„Man patikėkit, pats nevėpsokit.
„Man Dievas davė, matot, nemažą
„Snapą; po vieną įtilpsit mažu.
„Vieną po kitai gražai paimsiu
„Ir į minėtą balą nutempsiu
Žuvys su džiangsmu visos sutiko.
Prizadą greitai žuvėdr' atliko.
Naujoj' bustinėj' vandens galybė
Didelį plotą užėmė lanko
Neperdidoka tiktai gilybė
Nugaroms žuvys viršuje plauko.
Iš bernų gerklų žuvys išsprudo.
Žuvėdra ilgai maistą ant prudo,
Braidant paviršium, galėjo rinkti,
Pašaro ilgai išteko skilvini
Kur geriau mirti
Bernų gerklėse,
Arba žuvėdros bedugniams pilve?

* * *

Atminkit, broliai, kad žuvys esat'.
Kaip tos žuvys jeigu busit
Gudų rankose prazusit.

Mekts.

Apie ronų (opų) gydymą.

Nevienam turbūt atsitiko užduoti sau klausimą, dėlko teip atsitinka, kad vieną kartą įsipiovus ar įsidurus, rona greitai užgyja, be jokios kuomet rupesties, o kitą kartą pažeista vieta paraudonuoja, ima tinti, sopėti, atsiranda puliai ir rodos iš menko daigto pasidaro toks sopulys, kad kelis mėnesius reikia ligintis.

Kaimo žmonės visaip apie tai kalba; vieni sako, kad tai kas-žin koks ten valasnikas įsiveisė, kiti kitaip šneka, nežinodami tikros priežasties.

Mokslo žmonės jau seniai patyrė priežastį tokių atsitikimų, jau žino, nuo ko tas viskas paeina.

Mat ore drangia su dulkėmis lakioja daugybė labai mažų augalėlių, teip mažų, kad matyti juos galima tik su pagelba padidi-

nancio stiklo. Lakiodami ore tie maži augalėliai drangia su dulkėmis nupuola ant kiekvieno daigto, bet kaip augalai nevisur gali augti ir daugintis, reikalauja tam tinkančios dirvos. Nupuolę ant neatsakančios dirvos jie arba sunyksta, arba vėl su dulkėmis oran pakilę lakioja.

Kad tai teip yra, dėl paaiškinimo paimsime pelėsius, kurie skiriasi nuo anų mažų augalėlių tuom, kad ne lakioja, tik jų mažos nematomos sėklėlės, o pats išauga pelėšiai jau teip dideli, kad ir paprasta akia mes galime jį matyti. Jeigu padėsime duoną kur drėgnoje vietoje, po kelių dienų rasime ją jau pelėšiais apaugusią, o padėję kur sausoje vietoje per ilgą laiką pelėšių ant jos neužtėmysime. Dėlko tai teip? Dalykas yra tokis. Pelėšių sėklėlės drangia su dulkėmis ir anais mažais augalėliais yra ore visur, ir drėgnose ir sausose vietose, ant kiekvieno beveik daigto jos nupuola, bet nevisur gali iš jų pelėšiai išaugti. Jeigu tos pelėšių sėklėlės nupuola ant duonos drėgnoje vietoje, radę sau atsakančią dirvą ima augti, nes auga tik drėgnose vietose, o jeigu nupuola ant sausos duonos, dėlėi stokos drėgnumo negali išaugti, sunyksta.

Teip-pat yra ir su tais mažais augalėliais, kurie drangia su dulkėmis ore lakioja. Jeigu jie nupuola ant nepažeistos žmogaus odos, augti ir daugintis negali, bet jeigu įpuola į roną nuo įpiovimo, ar kaip kitaip pažeistą vietą, radę ten sau atsakančią dirvą ima daugintis, o rona pertai paraudonuoja, ima sopėti, atsiranda joje puliai.

Tokius augalėlius ne lakiojančius vadina moksle bakterijomis. Yra jų daug visokių veislių, tik ne kiekviena jų veislė žmogui kenkia. Mokinti vyrai naudodamiesi padidinčiais stiklais išmoko atskirti vieną veislę tų bakterijų nuo kitos, ir pažino ką kuri gali padaryti. Tai-gi dažinojo kad tarpe kitų ore lakioja ir tokios bakterijos, kurios įpuolusios į roną ima daugintis, padaro uždegimą ir pulius, be jų rona gražei be uždegimo, be pulių užgyja.

Dabar jau lengva bus suprasti dėlko tai vieną kartą rona greitai užgyja, o kitą kartą be uždegimo be pulių neapsieina. Tai priguli nuo to, ar įkrito į roną tos bakterijos, ar ne. Jeigu mums įsipiovus ar kaip kitaip pasižeidus į roną neįkrito nė viena iš bakterijų, uždegimą darančių, ir jeigu dar mes užrišome rona baltu skadurėliu, kuris neleidžia bakterijoms į roną įkristi, tada rona gyja be uždegimo, be pulių. Bet jeigu į roną prikrita žemių, mes anų neišplauname, arba jeigu nįsmaniškai uždedame ant ronos mėšlo ar kitų kokių biauurybių, arba užrišame juodais ne-

švariais skaduriais, tad anų bakterijų prieina į roną, ima jos ten daugintis ir apturime roną užkrėstą, paraudonavusią, sopančią.

Datyrimai su pagelba padidinančio stiklo parodė, kad žemėse, netyram vandenyje, nešvariuose skuduriuose, o ypačiai mešle, kuri tuli neišmanėliai deda ant ronų, visados yra daug anų užkrečiančių ronas bakterijų. Mažai tų bakterijų turi arba ir visai neužturi savyje neseniai skalbtas audeklas, atvirintas vanduo; pertai tie kurie deda ant ronų mešlą, dervą ir aprisą roną nešvariais skaduriais, tuom tik supulius sau padidina; išmintingai-gi daro tie, kurie išmazgoja roną atvirintu vandeniu ir užriša ją baltu skadurėliu. Švarumas yra tai svarbiausias daigtas gydyme ronų, nes ten kur švarų tos bakterijos nesidaugina, jos mėgsta tik nešvarumą.

Bet prie ronų gydymo nevisados galime apsieiti vienu tik išplovimu atvirintu vandeniu ir užrišimu baltu skadurėliu. Teip jeigu įsidursime aprūdijusia vinia arba kitokių kokių nešvarių daigtų padarysime sau roną, arba jeigu į roną netyčią žemių ar mėslo prilįs, tad išplaudami atvirintu vandeniu jau negalėsime visas bakterijas iš ronos išplauti; didžiumą teisybė išplausime, bet kelios vis tik pasiliks, ims daugintis, o rona ims sopėti, ir atsiras puliai. Vienu išplovimu negalima apsieiti teipo-gi tada, kada rona jau paraudonavus, kada atsirado joje puliai, kaipo ženklas, kad bakterijos jau veisiasi ronoje. Čion jau išplauti jų neišplausime, nes jos jau mėsose įangusios, čion reikia stengtis kaip nors jas užmušti, sunaikinti. Kuom užmušti? Čion mes turime vėl pasiklausti mokintų daktarų, kurie per ilgus bandymus ir tyrinėjimus išrado vaistus užmušančius tas paojūngas bakterijas.

Visi žino, kad žmogus numiršta jeigu suvalgo tokį daigtą kaip štai žiurkžolės, dėlto žiurkžolės ir vadina nuodais (trucizna). Lygiu būdu yra nuodai ir augalams, teip jaigu žolyną paliesime vandeniu, kuriame mirko tabako lapai, tai žolynas nudžius; teip-pat yra ir daigtai užmušanantieji anas bakterijas. Taigi daktarai įieškodami atrado tokius nuodus užmušančius tas bakterijas ir nuodus tuos vartoja kaipo vaistą prie ronų gydymo. Iš dangybės vaistų užmušančių bakterijas, čion paminėsiu tik du: vieną skystą kuri ištirpinę vandenyje vartoja išplovimui ronų, o kitą — dulkeles, kurioms pabarsto ronas paviršium. Tas skystasis vaistas daugeliui jau pažystamas, vadinasi jisai *karbolius*. Čystas karbolius truputį panieši į vitriolių (silvaserį), jis teip-pat kaip ir vitriolius nudegina žmogaus odą, jeigu ji neatskiesta užpilsime, tik nudegusi nuo vitriolio oda pajnuosta o nuo

karbolius pabala. Dėlto karbolių viena niekad nevartoja, nes jis tik nudegintų roną. Vartoja jį ištirpintą vandenyje. Paprastai į stiklą atvirinto vandens pila pusę arbatinio šaukštuko gryno karbolius, išmaišo gerai, kad pasileistu vandenyje, o paskui tą vandenį vartoja išplovimui ronų. Plaudami roną tokiu vandeniu vienas bakterijas iš ronos laukan išplaujame, o kitas užmušame, nes karbolius nors ir vandeniu atskiestas greit užmuša bakterijas. Kalbant apie karbolių turinį priminti kad jį galima pirkti tik aptiekose; yra jis dvejopas grynas ir negrynas; gydymui ronų vartoja tik grynąjį karbolių. Reikia saugoti, kad vaikai karbolius neužgertu, nes nuo jo gali greitai smertį gauti.

Antras vaistas, kurį teip-pat jau nevienas turbūt vartojo, yra tai geltonos dulkelės *jodoformu* vadinamos. Jodoformas teip-pat užmuša bakterijas, pertai jnomi apibarsto roną. Jodoformo reikia berti ant ronos tik mažą eilutę, nes dang berti kenkia. Jodoformą galima gauti teipo-gi tiktai aptiekose, bet nevisados; ne visi aptiekoriai apsiims duoti jodoformą nepažinstitiems, nes pagal įstatymus aptiekoriams nevalia duoti jodoformą be gydytojaus recepto. Tie, kurie negali gauti jodoformo, gali nusipirkti geltono audeklo arba t. v. gazelės, kurią su jodoformu sudaro; gydo ji lygiai teip, kaip jodoformas. Nuėjus į aptieką geriausia paklausti „jodoform-merli“. Už 20 kap. gaunasi pusėtinas šmotelis.

Ant užbaigimo da sykį atkartosime, kaip reikia minėtais vaistais ronas gydyti. Paimkime paveikslui du atsitikimu. Jeigu mes turime svežią ar įpiantą ar įkirstą roną; tad turime į stiklą atvirinto vandens įpilti pusę šaukštuko karbolius, išmaišyti gerai ir tuom vandeniu gražiai roną perplovus, užrišti baltu skadurėliu jei rona nedidelė, o ant didelės ronos gerias da ar jodoformo pabarstyti ar „jodoform-merli“ uždėti ir tada užrišti. Už dviejų ar trijų dienų reikia roną vėl atrišti vėl perplauti ir vėl tik jau svežiais skadurėliais užrišti. Ir teip daryti pakol neužgis.

Jeigu-gi turime roną jau aplinkui paraudonavusią, pulinojančią, tad teip-pat reikia išplauti, reikia teip-pat ar jodoformu užberti ar „jodoform-merli“ uždėjus, ant viršaus da uždėti dvilinką baltą skadurą pavilgyta į tą patį vandenį su karboliumi, kuriuom roną plovėme; ant to šlapio skaduro reikia uždėti eilę gražios vatos ir tada jau užrišti. Skadury pavilgytas vandenyje su karbolium labai gerai ugnį ištrankia, pertai jį reikia mainyti, kaip tik išdžiusta vėl reikia pavilgyti ir uždėti. Pulinojančią roną reikia kasdien sykį išmazgoti ir šviežiai perrišti. Bet

jeigu matytume, kad toks gydymas mažai ką gelbėti, tad reikia kreiptis prie gydytojus. Teip-pat reikia kreiptis prie gydytojus jeigu pažeistas kaulas, ar sąnarys ar gyslos, nes apleidus tokią roną galima ant visados sau nesveikatą padaryti. Šitas žinias aš paduodu nedėlto kad kiekvienas galėtų visokias ronas gydyti; namie galima gydyti tik mažesnes ronas, o svarbesniam dalykui atsitikus kiekvienas geriausiai padarys jei kreipsis prie gydytojus.

Bendrėtis.

Iš Lietuvos.

Iš Vilkaviškio pav. Jau iš pavasario kalbėjo žmonės, kad Vilkaviškio prablaščius norėjęs uždaryt Didvyžių bažnyčią. Tokios kalbos pasklido net po Naumiesčio pav. ir kitur. Bet aš nenorėjau tikėt toms kalboms, nėra tankiai žmonės apkalba kitus ir tikėjau išgirsti teisybę vėliaus. Mat nesinori žmogus tikėti į nepaprastus daigtus. Kas gali mislyt, kad kunigas drauge su maskoliais norėtu sumažinti skaitlių bažnyčių ir tokiu budu susilpninti katalikystę?! „Tai negalimas daigtas“ — mislyjau sau. Bet neper-seniai važinėjant netoli Didvyžių vėl išgirstu tą pačią žinią, kad Vilkaviškio prablaščius ištikrųjų norėjęs uždaryt Didvyžių bažnyčią. Didvyžių bažnyčia yra atstu nuo Vilkaviškio apie 2 mylias ir priguli prie Vilkaviškio parapijos, yra ten viens kunigas, kuriam moka algą Didvyžių ponas. Didvyžių bažnyčia teipo-gi yra Didvyžių pono (Geistaro). Aplinkiniai gyventojai, keliauja žinoma į Didvyžius dėlei savo dvasiškų reikalų, ten eina spaviednės, užperka mišias ir tt. Norint aplinkiniai gyventojai duoda kalėdą Vilkaviškio prablaščiui, bet neužmiršta nė savo kunigo ir ji teipo-gi šelpia kaip galėdami. Apie kalėdas numirė Didvyžius senas kunigas ir bažnyčia liko be kunigo kelis mėnesius. Tai-gi, sako, pereitą pavasarį Vilkaviškio prablaščius užsima-nęs išnaikint įvestą dvarponio tvarką. Mat nereikalinga esą laikyti kunigą Didvyžius, nėra galima eiti į savo parapijos bažnyčią. Žmonėms ir Didvyžių ponui labai nepatiko toks prablaščiaus užsimanymas. Teipo-gi stebėjosi ir toliau gyvenantieji žmonės, negalėdami suprasti kam tai prablaščius teip daro. Matyt, kad prablaščiaus buvo paduotas da-gi prašymas į augštesnęją dvasišką vyriausybę, nėra iš Peterburko akademijos buvo atkeliavę 2 kunigai patirti visą reikalą. Nežinau, ką kalbėjo vyskupo pasiuntiniai, bet žinau, kad Didvyžių bažnyčia vėl gavo kunigą. O dėlko Vilkaviškio prablaščius norėjo uždaryt Didvyžių bažnyčią ne aiškiai suprantu, net aš pats ne visai suprantu ir dėlto pa-

klausiau vieno žmogaus kam Vilkaviškio prablaščius norėjo uždaryt Didvyžių bažnyčią ar tu nežinai?

— „Oi-gi kad daugiau turėtu „dokodų“ (pelno), atsakė man.“ Gražus paveikslas!...
Didžpinigis.

Vilkaviškis 15. Rugsėjo buvo paroda Vilkaviškyje metinių kumelių ir kumelaičių, keturių ir penkių metų erzlių, ir, šešių ir septynių metų kumelių. Bet ant nelaimės šimet erzlių ir kumelių suvisai nebuvo, vien tik metiniai kumeliai ir kumelaitės.

Pamatę perdėtiniai parodos, kad nėra erzlių ir kumelių, klausė ukininkų, dėlko? Ukininkai paaiškino šėip: už kumelius ganna dovanas pinigiskas, o už erzlius ir kumeles tik medalius su liudyjimu, prie kurių da reikia prikišti apie 80 kap. Apmastę ir supratę šį dalyką, prižadėjo ant ateinančių metų duoti ir už erzlius ir kumeles pinigiskas dovanas.

Šimet gavo dovanas už kumelius: Talkiškių Valaitis 20 rubl. už kumelį, Gražiškių Kudžma 15 rubl. už kumelaitę, o apie keli mažesnes laimėjo.

Landsbergis v. d. n. 16 p.
Iš Senapilės pavieto. Antanavo valsčiųj vėl pasirodė nekuriuose kaimuose lentutės su lietuviškais parašais, tik šitos jau nepadarė tokio trukšmo, kaip anos. Mat Pilviškių žemskiai, nieko nepesę už pirmutinius skundus paliepę šaltysiams nulupti tuojaus kaip tik pasirodys kur lentutės su lietuvišku parašu. Nišmanėliai šaltysiai klauso jų ir lupinėja tas lentutes. Ypačiai šaltysius Visotškis labai aštriai pildė žemskių prisakymus, vaikščioja pakelėms galvą iškėles ir dairosi ar nepamatus kur lentutės su lietuvišku parašu. Nėra dyvo kad tas nišmanėlis toks priešininkas parašų, jug nė jis nė jo pati, nė suaugusieji vaikai nemoka nė rašyti ir net skaityti. Ko pats nemoka to nė po akių kęsti negali.

Keleivis.

Slabadai (kaimas, Naumiesčio parapijos, Suvalkų gubernijos). Turėjom mes puikias kapines su bažnytele, kurioj, budavo ketveri atlaidai — Š. Jurgio, Š. Teresijos, Š. Jono ir Š. Mertyno; dabar palikti tik 2 — Š. Jurgio ir Š. Mertyno. Ant velykinio nuodėmių išpažinimo atvažiuodavo kitą kart kunigai, idant duot prieit išsipažint seniams, senelėms, ligo-tiems ir nusilpusiems. Gražu budavo pažiūrēt, ant apžėlusio senais tvirtais beržais kapinyno. Bet kokią dabar atmainą turime! Visi beržai iškirsti, kalnelis pasiliko grynas, kaip bubras, be tvorų, tik pora kryžių riogso ant jo, nes kitus užvėjos nėsant vėjas išgriovė!

Mat musų prablaščiui atėjo į galvą ne-lemta mislis — iškirst beržus, pardnot juos ir už tuos pinigus bažnytėlę aptaisyt. Ir ištikrųjų, pavasarį 1893 metų buvo tie beržai

ir tvora kapinių parduotą už 251 rub., pasakos žmonių pasakos.

Bažnytelės pataisymas — stogo uždengimas, langų ir durų pataisymas galėjo kaštuoti kokią 160, iš kurių meisteris Skeltys da 30 rub. neatsiėmęs. Tvoros da ir po šiai dienai kapinaitės neturi, per ką kapus kiaušlės kartais rausia. Gaila, labai gaila, kad aplinkiniai gyventojai davė sudarkyt tokią puikią vietą, ant kurios akys rimte apimdavo! Jug per atlaidus tiek prineša žmonės visokių gerybių, jogei ir iš to bažnytelė galėjo būti buvus aptaisyta. Nejaug-i visas pelnas iš tų atlaidų eina kunigams i delmoną, kaip užmokėstis už jų darbą! *Slampa.*

Iš Suvalkų gubernijos. Skaitlius kelių pas mus neužilgo labai pasididins. Plento nuo Cipliškių per Lazdijus, Simną i Alytų jau kuomet pusę padarė. Šimet jau išsmaigė vietą dėl gelžkelio nuo Suvalkų, per Kalvariją, Senapilę i Kazlus (Kazlų Rudą) staciją jau senei ėsančio Varšavinio gelžkelio. Pasididinus skaitliui kelių pasididins ir prekystė mūsų gubernijoje, iš kurios naudosis jau ne tik vieni žydai, nes paskutiniame laike mūs žmonės vis labyn ir labyn kimba prie prekystės. Pakolaik da įsteigė tik mažas pardavinčias, bet ne kartą jau tenka išgirsti ir platesnius užmanymus; viens ketina arkliais prekiauti, kits žąsimis, trečias kitu kuom. Labai išmintingai padarytu, kad savo žodžius išpildytu, nes ir pats turėtų iš to didele naudą, ir Lietuva pertai pakiltu. *N.*

Iš Aukmergės ir Zarasų pav. (Kauno gub.). A. parapijos vyrai išsiuntė ant vardo Rusų Caro ir Carienės tris meldimus kad valdžia daleistu spausdinti lietuviškas knygas; po kiekvienu meldimu pasirašė 8 vyrai, nes daugiaus pagal maskoliškus įstatus ne valia ėsą rašytis. Rengiasi ir kitų apygardų lietuviai tą pati daryti. *Dovulius, Vazys*

Ruys
105
— R. bažnyčios kamendoriui K. D. pagal jo reikalavimą vienas bernaitis K. M., pasišventęs tevyinės reikalams, pristatydavo par 1894 metus dėl (5) skaitytojų „Apžvalgą“ ažu savo pinigus. Kad pastariejie numariai gan vėlai tapo pristatyti — kas atsitinka — kunigas jų neprijima; ne gana to, jis neužmokėjo už visus „Apž.“ visų metų. Tai negirdėtas daigtas, kad kunigas drįstu skriausti neturtėlį! Nuskriaustasis, ne drįsdamas eiti patsai pas kunigą, nusiuntė laiškėlį pas jį, par kitų rankas; bet štai atsitiko nelaimė; ant kelio pavijo jį policijantai ir prikibę iškratė, o radę laišką pas kunigą areštavojo. Bet areštavotasis kunigo ne išdavė ir neprisipažino; už tai gal ir sunkiai prisieis jam nukentėti. Štai iš priežasties neteisingumo kunigo nelaimė ištiko

visai nekaltą žmogų. Girdėt, kad kunigą maskoliai kratė; gal ir kas blogesnio išeis. Tas pats kunigas, paklaustas vieno bernaicio ar rašytis prie maldos pas Carą, pradėjo baidyti pasirasiusius Siberija. Ar tai kunigiskas pasielgimas?!

— Skapiškio parapijoje Zarasų pav. Srubiškių sodžinyje buvo pastatyta du akmeniniu kryžiu. Tas nepatiko maskolpalaikiui pristavui ir liepė jis žmonėms atimti kryžius, nuo kurių buk tai arkliai pro šalį važiuojančių baidosi. Žmonės, žinoma, neklausė to pagoniško įsakymo. Tai pristavas atvykęs su daugybe policijantų pašaukė burliokus ir liepė jiems sudaužyti kryžius, ką tie pagonys ir padarė. Žmonės-gi priversti pristavo užmokėti 36 rublius ažu sudaužymą kryžių. Už tai verta skųstis Ministeriui vidurinių reikalų, ką žmonės regis ir padarė.

Ruys, Vazys
Iš Plokščių (Naumiesčio pav.). Išvažiavus tiesdariui p. K. i Senapilę pasiliko byloms daryti vieni lovininkai (suolininkai). Pirmos dienos parėjo dar šep bei teip, bet 25 diena spalnio 1895 m. tai veikiausiai niekad nebus užmiršta.

Vyriausias lovininks S. teip nusigėrė (žinoma ne už savo grašį), kad po pietų jau nežinojo nė kuom jis vardu, ir pertai sudas turėjo pertraukti ant kelių valandų bylas pakol neišsipaigirojo. Nėgana to; S. ėmė reikalausti lenciugo paties tiesdario ir šaukė teip, kad visi žmonės girdėjo, mat jis norėjo pasirodyti žmonėms, kad ne p. K. yra tiesdaru bet jis.

Gražią galima teisybę daryt tarp žmonių su užpiltomis akimis. *Zanavykas.*

Gromatnyčia.

p. J. L. Tamstos raštą „apie valdžios įstatymus“ talpinaime Uk. su tulomis atmainomis.

Pinigus ir laiškus i Ukininko (ir Varpo) redakciją siunčiant, reikia šitoksai adresas padėti:

Hrn. Dr. Bruazis, Tilsit (Ostpreussen).

Turiny.

Kas daugiausiai naudojo iš išeivystės lietuvių. L. S. — Kam reikalingi įstatymai. J. L. — Žuvys ir žuvėdra. Mekts. — Apie ronų (opų) gydymą. Bendraitis. — Iš Lietuvos: Iš Vilkaviškio pav. Didžpinigis. — Vilkaviškis. — Iš Senapilės pavieto. Kelevis. — Slabada. Slampa. — Iš Suvalkų gubernijos. N. — Iš Aukmergės ir Zarasų pav. Lietuvos pasiuntinys. — Iš Plokščių. Zanavykas. — Gromatnyčia.

NN. 17 ir 18 „Ukininko“ priedas: **Pienininkystė.** Lietuvos ukininkams parašė Berlyniskis.

Atsakas redaktorius Jurgis Lapinas, Aleknaičiuose prie Pakrokių. — Spausdinta pas Otto v. Mauderodę, Tilžėje.